

NORRA VI KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Norra Vi församling

Ydre kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

2002

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

NORRA VI KYRKOÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Norra Vi församling

Ydre kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Norra Vi kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Norra Vi kyrka	5
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation m m – Karta	8
Beskrivning av kyrkogården	9
Beskrivning av enskilda kvarter	14
Gravplats nr 459-535, 653-723, 776-778 (nordvästra delen)	14
Gravplats nr 329-373, 390-458, 542-652 (nordöstra delen)	16
Gravplats nr 1-112, 724-775, 540, 541 (sydvästra delen)	18
Gravplats nr 113-328 och 376-389 (sydöstra delen)	19
Källor	22
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	23
Förklaring till exempellistan	23
Utvärderingskarta	24
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården.
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner.
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

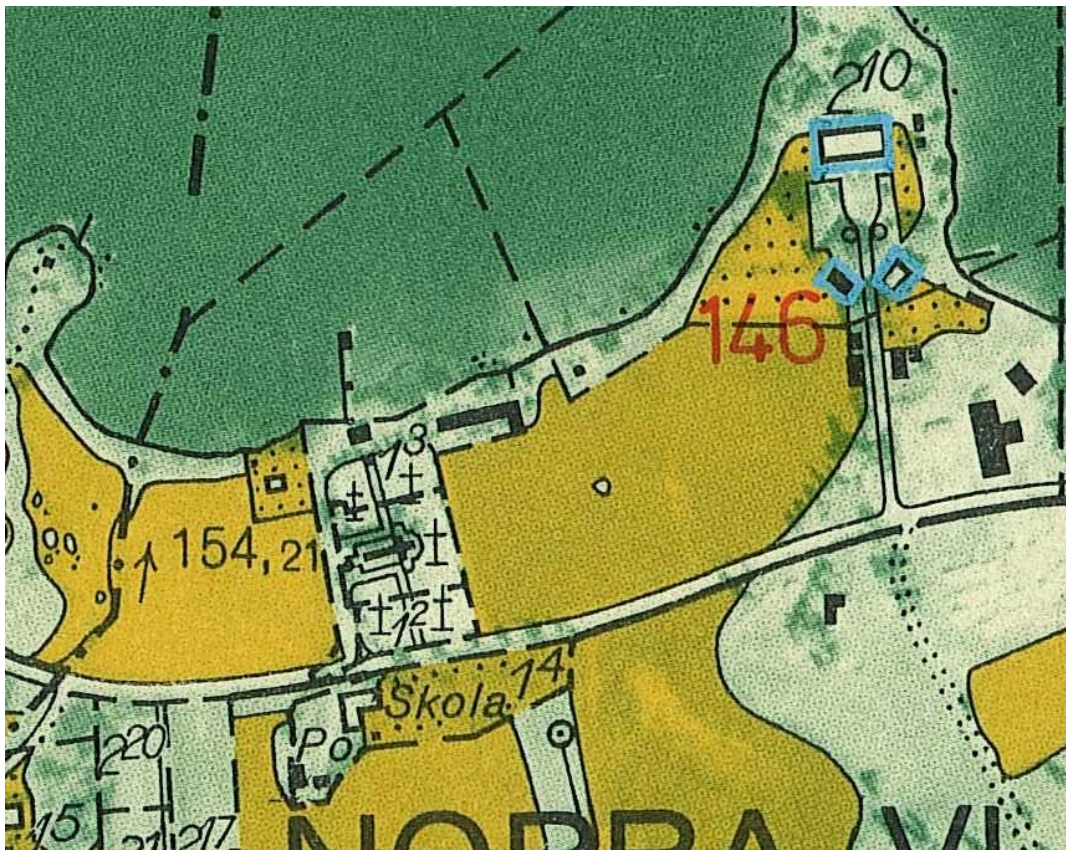
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt länsmuseerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsmuseets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek, Östergötlands länsmuseum 2002. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands länsmuseum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 075 34 Norra Vi, 1948. Nr 146 markerar några byggnader på Ribbingshof.

NORRA VI KYRKOGRÅRD

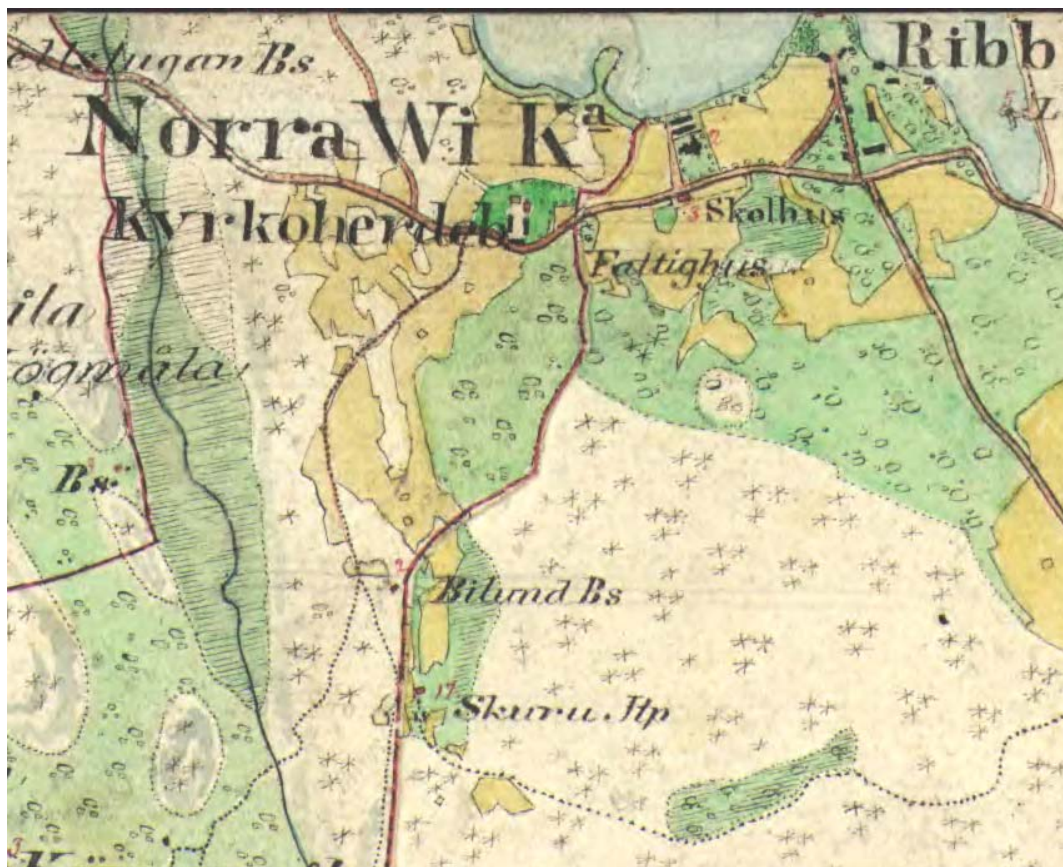
Norra Vi kyrka och kyrkogård ligger högt vid sjön Sommens strand. Kyrkogården har en rektangulär planform i nord/sydlig riktning. Kyrkan ligger i stort sett mitt på kyrkogården med långhuset orienterat i väst/östlig riktning. Kyrkogården utvidgades dock vid mitten av 1920-talet, så tidigare låg kyrkan på kyrkogårdens norra del.

Kyrkogårdens omgivning

Söder om kyrkogården löper gamla landsvägen mellan Tranås och Kisa och på andra sidan vägen ligger den gamla skolan, byggd 1871, med lärarbostäder. Byggnaden används numera som församlingshem och hyreslägenheter. Här finns också en del villor. I väster ligger en grusad parkering, ett gårde och ett sommarhus. En mindre väg går ner mot sjön, där det finns en bod som hört till skolan. I bottenvåningen fanns då brygghus m m och på övre våningen träslöjden och ett skolkök. Sjön ligger norr om kyrkan på andra sidan en liten grusväg. I nordöst finns kyrkstallarna som delvis är ombyggda till vattenverk. I öster finns ett gårde och parken till Ribbingshof. Landskapet är i övrigt kuperat med skogsklädda berg.

Norra Vi kyrka

Den nuvarande kyrkan är uppförd 1771-1774 av byggmästarna Måns Månsson och Petter Andersson med återanvändning av ett äldre gravkor samt delar av den medeltida stenkyrkans murar i söder. Kyrkan har ett rektangulärt långhus med tresidigt avslutat kor, sakristia och västtorn. Fasaderna är vitputsade och taken plåttäckta, med undantag av tornet som belagts med spån. Kyrkan är mycket välbevarad från byggnadstiden, såväl exteriört som interiört.

Utsnitt ur häradseconomiska kartan 1868-77, Norra Vi. Av kartan framgår att kyrkan ligger på dåvarande kyrkogårdens norra del och att kyrkogården är omgiven av en trädkrans.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek.

Enligt den inventering av bogårdsmurar som utfördes i Linköpings stift år 2004 är större delen av östra, södra och västra kyrkogårdsmuren från 1700-talets slut. De kan ha uppförts i samband med den nya kyrkan.

I sockenbeskrivningarna upprättade av P D Widegren och W Tham, 1817/1828 respektive 1854/1855, skriver de om gravkoret på kyrkans södra sida för släkterna von Schaar och Ridderborg, ägare till Ribbingshof. Det var generalmajor Axel von Schaar som lät uppföra gravkoret. 1986 lagades gravkorets mur.

Ett förslag till utvidgning av kyrkogården åt norr, ritat av trädgårdskonsulent Chr. F Mohr, godkändes i maj 1923. Förslaget innebar två områden med allmänna platser (linjegravar) och "köpeplatser" i en rad invid kyrkogårdsmuren i väster, norr och öster. En gravkarta från 1939, som även använts som underlagskarta vid inventeringen, visar en indelning av norra delen i enskilda gravar, större enskilda gravar (familjegravar om ett jämnt antal platser) respektive allmänna gravplatser. Allmänna gravplatser finns även sydväst om kyrkan. Allmänna gravplatser brukar även kallas linjegravar och är ett system som växte fram under 1700-talet. Under 1800-talet verkar det ha övergått till att bli ett system enbart för dem som inte kunde eller ville betala en gravplats. Systemet innebar att begravningar skedde på rad, eller på linje, efter varandra vartefter någon avled. Det innebar i allmänhet att t ex två makar som avled med några års mellanrum kunde begravas långt från varandra. Enligt uppgift reserverade man dock i Norra Vi en plats för efterlevande make eller maka invid den nyanlagda graven. Linjegravssystemet upphörde i allmänhet på 1960-talet.

Som en komplettering till 1923 års förslag angavs att kastanjeträd skulle planteras runt den nya kyrkogårdsdelen eftersom sådana fanns runt den gamla. Här står även att det inte behövs någon inhägnad, då ringmuren utgör sådan både omkring den gamla och nya kyrkogården. (Innebär detta att man planerat en utvidgning en längre tid och redan uppfört en mur? Gravkapellet, som idag ligger i anslutning till den norra muren, hade enligt uppgift uppförts för flera år sedan.)

Flygfoto från 1935 med en väl uppvuxen trädkrans i söder och väster, en yngre i öster och troligen ännu yngre träd i norr. Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

År 1969 byggdes vattenverk i de gamla kyrkstallarna och 1997 invigdes minneslunden.

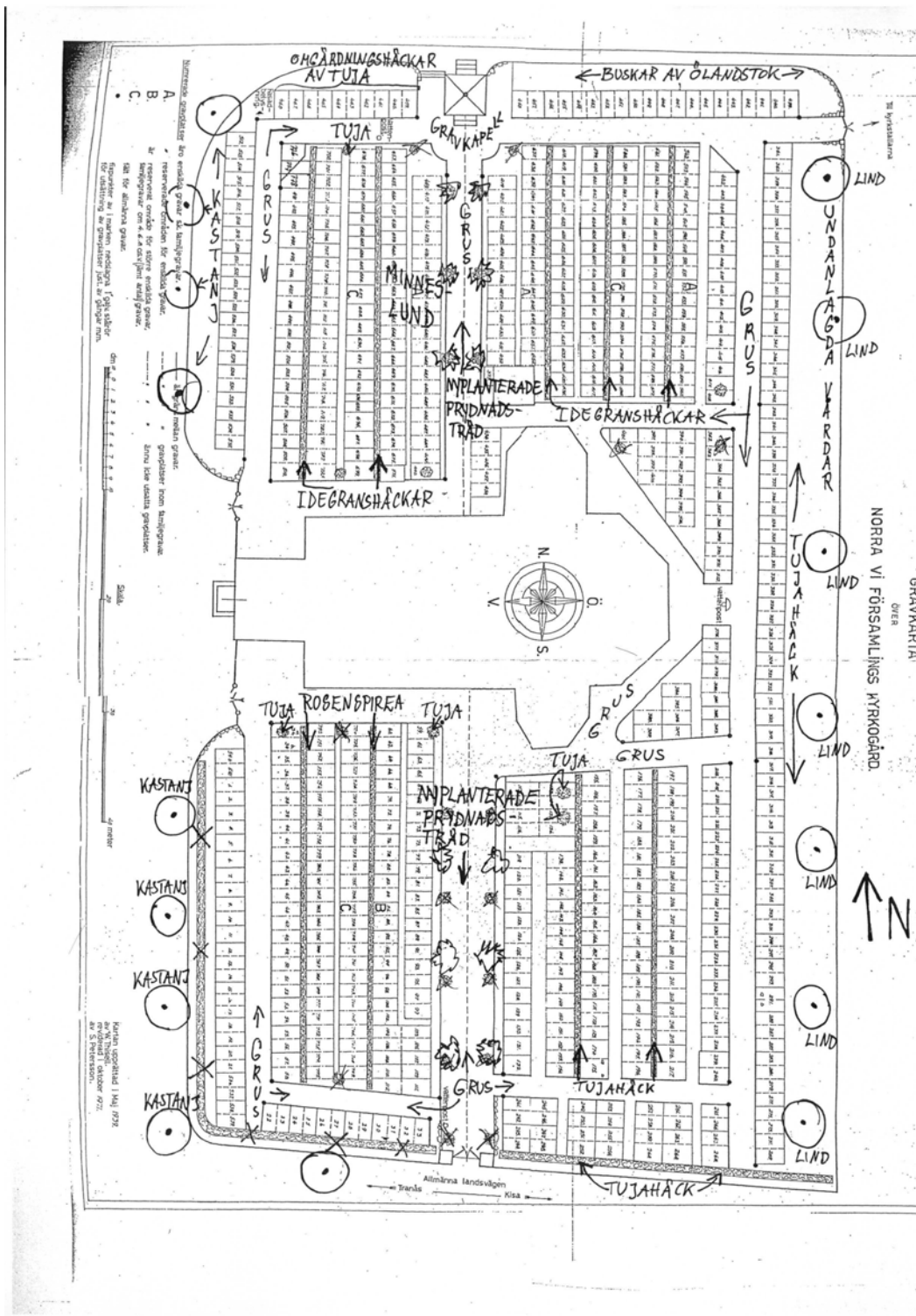
Ett stort antal fotografier visar kyrkogården från omkring år 1900 och framåt. På ett foto från omkring 1900 syns kyrkan med muren. Innanför den syns gamla höga gravstenar

och utanför muren står träd på jämna avstånd från varandra. På ett foto från 1928 ser man södra kyrkogårdsentrén med järngrindar och grindstolpar, och på ett foto från 1935 syns raka grusgångar, gräs och några grusgravar.

År 1938 fotograferades kyrkogården från söder och man ser gräsmattor och stödställningar (?), som tyder på nyplanterade buskar eller träd utmed södra mittgången. På en bild, tyvärr utan årtal, visas gravkapellet med sjön bakom. En krattad grusgång leder till kapellet och det är gräsmattor på båda sidor om gången. Stora buskar står på var sida om gravkapellet. En bild från 1965 visar blommande kastanjer vid järnstaketet väster om kyrkan. Ur samma vinkel är ett foto taget 1982 där träden är avlövide och man ser de höga (troligen) tujorna.

Flygfoto från 1966. Flera gravar är grusgravar. Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

Norra Vi kyrkogård. Vegetation m m.

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅDEN

Kyrkogården saknar kvartersindelning och numreringen går inte helt i löpande följd. För att underlätta beskrivningen av kyrkogården har den i rapporten delats in i fyra olika delar: nordvästra, nordöstra, sydvästra och sydöstra. Den faktiska numreringen börjar i sydvästra delen.

Kyrkogården från nordöst.

Allmän karaktär

Intrycket av kyrka och omgivande kyrkogård i Norra Vi präglas av det höga läget invid Sommen. Kyrkogården sluttar mot sjön norr om kyrkan. Den nordvästra delen är utglesad med större gräsytor. I övrigt är kyrkogården relativt enhetlig med rygghäckar av olika material, som löper i nord/sydlig riktning. En rad gravar ligger invid kyrkogårdsmuren. Gravkapellet ligger i fonden mot Sommen.

Omgärdning

Västra muren: till största delen en halvmur, ca 1 m hög av tuktad gråsten, i huvudsak 0,4-0,7 m stora stenar. Enstaka stenar är 1,2 m stora. Muren är kilad med småsten. Murens hörn är rundade. På murkrönet växer gräs och sedum.

Norra muren: en ca 0,8-1,0 m hög stödmur med gräs på krönet. I övrigt lika den västra muren.

Östra muren: en ca 1 m hög halvmur av tuktad gråsten, i huvudsak 0,4-0,7 m stora stenar. Enstaka stenar 1,2 m stora. Muren kilad med småsten. Murens norra hörn är rundat. På murkrönet växer gräs och sedum.

Södra muren: en ca 0,8-1,3 m hög mur med rakt hörn i öster. Konstruktionen är lika som västra och östra muren.

Ingångar

Väster: i anslutning till tornet, både i norr och söder, finns ett smidesstaket med dubbelgrindar. Staket och grind är likartat utformade och spjälorna kröns av en typ av klöverbladskors. Grindstolparna är gjutna, kanellerade kolonner, som kröns av kors.

Den södra av huvudgrindarna i väster.

Norr: väster om gravkapellet finns en trappa med granitsteg som leder upp till den högre belägna kyrkogården.

Nordöst: borttagna grindar. Grindstolpar av grovhuggen granit.

Söder: rikt dekorerade pargrindar i smide. Grindstolparna är putsade och kvadratiska i två avtrappande plan. De kröns av topptak i svartmålad plåt, kula och kors. Stolparna står på socklar av kalkstensskivor och en kalkstensfris mitt på stolparna har en plåtavtäckning. På västra stolpen mot grinden står: N:WI KYRKOS LIKPORT.

Mitt emot på östra stolpen står: UPPSATT ÅR 1785. På östra stolpens södra sida står: PAST.ET. PRAEP.L:KRAFT.

Södra grindarna.

"N: WI KYRKOS LIKPORT."

Vegetation

Väster: i södra delen finns fyra kastanjer varav en är äldre än de övriga och i norra delen finns tre kastanjer varav en är äldre än de övriga. Ytterligare en kastanj växer i en stubbe.

Öster: sju stycken förhållandevis unga lindar växer innanför muren på ytan mellan murkrönet och den tujahäck, som går parallellt med muren.

Utmed den norra och södra mittgången står nyplanterade prydnadsträd (blodlönnar ?).

Gångsystem

En grusgång går runt kyrkogården. En rad med gravar finns mellan gång och mur. I sydöst är det flera gravar i vinkel mot muren. I norr går en grusgång, den norra mittgången, ner till gravkapellet och i söder går den södra mittgången från grindarna till kyrkans sydportal. En grusad gång går runt kyrkan och en kort gång går österut från koret.

Gravårdstyper

Väster om sakristian står en hög kalkstensvård med en marmorplatta och ekkrans i marmor. Gravvården är från 1807 och omgiven av pollare och kätting. Intill ligger två gravhällar omgivna av ett smidesstaket och det finns ytterligare en gravhäll av kalksten från 1837. Vid nordvästra kyrkogårdsmuren står ett gjutjärnskors från 1868. Söder om kyrkan står en hög svart, polerad granitvård på en grusgrav omgärdad med kätting och i sydöst står en s k bautasten med polerad inskriptionsoval, även den omgärdad med kätting. I nordvästra hörnet finns några grusgravar omgärdade med tujahäckar. Typiska linjegravvårdar utgörs av låga stenar i svart granit med vinklat krön och enkel dekor i krönet av en uppgående sol eller stjärnor.

Kalkstensvård från 1807.

Typiska linjegravvårdar.

Minneslund

I norr finns en mindre kvadratisk yta inhägnad av en idegranshäck. I västra delen står ett träkors. Till minneslundan leder en gång med plattor. En soffa står i söder.

Byggnader

Gravkapell med vitmålade fasader av stående fasspontad panel. Spritputsad gråmålad sockel. Källaringång i norr. Svängt topptak täckt med svart bandplåt. Taket kröns av kula och kors. Panelklädda dubbeldörrar med stora gångjärn. Spröjsade fönster med välvd båge. Vid kapellet finns vaser och soptunnor.

Gravkapellet från sydöst. Uppgift om byggår saknas.

Övrigt

Sofforna på kyrkogården har en gjuten ram. Sits och ryggstöd är av omålat trä. Containerar står nordöst om kyrkogården.

Kulturhistorisk bedömning

Norra Vi kyrka med sitt gravkor och kyrkogården med murar, grindar, trädkrans och gravkapell är en samlad miljö med mycket höga kulturhistoriska värden. Innan 1920-talets utvidgning av kyrkogården mot norr låg kyrkan på kyrkogårdens norra del. Det var en vanlig placering för de medeltida kyrkorna då man i allmänhet föredrog att begravas söder om kyrkan. De västra grindarna visar det sena 1800-talets och tidiga 1900-talets formspråk med de ovanliga gjutna grindstolparna. De södra grindarna från 1785 är mycket ålderdomliga och ett komplicerat smidesarbete. Även texten på de putsade grindstolparna har ett mycket högt kulturhistoriskt värde och lämnar information, bl a att detta var den väg man tog in de avlidna för begravning. Träden i trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt på landsortskyrkogårdarna framför allt under 1800-talet. Enligt arkivhandlingar bestod en äldre trädkrans av kastanjer och en del av dessa finns kvar. Grusgångarna är viktiga för att man ska förstå den äldre indelningen i områden med delvis olika karaktär. Gravkapellet, troligen från omkring 1900, är en typ av byggnad som finns på många kyrkogårdar i länet och som är intressant både genom sin funktion och sin utformning.

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i de större gravvårdarna vid kyrkogårdsmuren och i "kvarterens" yttre delar. De visar på en indelning av kyrkogårdarna med enklare och mer påkostade gravplatser som har varit mycket vanlig åtminstone sedan andra delen av 1800-talet. Till de större gravanläggningarna hörde

ofta en omgärdning i form av järnstaket och, som här, pollare med kätting. Åtminstone under stora delar av 1900-talet har ett stort antal gravar varit täckta med grus eller sand och ett fåtal gravar visar fortfarande på detta gravskick. Fem av dessa gravar är omgärdade av låga tujahäckar och en av en stenram. Ett mycket högt kulturhistoriskt värde finns även på de delar av kyrkogården norr om kyrkan där man kan se rester av den allmänna linjen. Det är viktigt att bevara linjegravvårdarna så att man kan se i vilken ordning begravningarna har skett. Bland påkostade och tidstypiska gravvårdar kan gjutjärnskorset och några gravvårdar i kalksten nämnas. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i en socken. Titlarna på gravvårdarna i Norra Vi varierar, som exempel kan hemmansägare, majoren, kammarherren, contractsprosten och lärarinnan nämnas. Rygghäckarna understryker kyrkogårdens nord/sydliga riktning och håller samman gravraderna.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Gravplats nr 459-535, 653-723 och 776-778 (nordvästra delen)

Nordvästra delen omfattar gravplats nr 459-535, 653-723 och 776-778 och ligger på kyrkogårdens nordvästra del med en rad gravar utmed muren i väster och norr. I väster utanför kyrkogården ligger sommarhus, sjön Sommen ligger i norr, kyrkogårdens nordöstra del i öster och kyrkan i söder.

Kyrkogårdens nordvästra del från sydöst med de höga kastanjerna i trädkransen.

Allmän karaktär

Den nordvästra delen av kyrkogården har en relativt öppen karaktär med mycket gräsyta där det inte står några gravvårdar.

Omgärdning

Kyrkogårdsmuren i väster och norr.

Ingångar

I väster huvudgrinden och trappa vid gravkapellet.

Vegetation

Ca 0,6 m höga idegranshäckar i nord/sydlig riktning i inre delen av området. Tujahäckar runt fem grusgravar i norr. En död tuja strax norr om kyrkan och i linje med denna står en hög tuja i norra änden av gräsmattan.

Gångsystem

En grusgång med krossgrus går runt området. I öster utgörs den av den norra mittgången. En rad gravar mellan gång och mur.

Gravvårdstyper

Gravläggningar från 1860-talet till 2001, i huvudsak från 1930-talet och framåt. Förutom en håll och ett gjutjärnskors är de flesta vårdarna låga och av svart eller röd granit. Fem häckomgärdade grus- eller sandgravar finns längst i norr.

Gjutjärnskors från 1868.

Grav med sandyta.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i de större gravvårdarna vid kyrkogårdsmuren. De visar på en indelning av kyrkogårdarna som har varit mycket vanlig åtminstone sedan andra delen av 1800-talet. Under stora delar av 1900-talet och eventuellt tidigare har ett stort antal gravar varit täckta med grus eller sand. Ett fåtal gravar visar fortfarande på detta gravskick. Fem av dessa gravar ligger vid muren i nordväst och är omgärdade av låga tujahäckar. Enskilda gravvårdar har ett högt eller

mycket högt kulturhistoriskt värde. Det kan vara t ex ålderdomliga eller tidstypiska gravvårdar, eller gravvårdar med personhistoriskt intresse. Till de senare hör grav nr 530, 531 ca över sjökaptan Nordeman på "Carl-Johan" som trafikerade Sommen.

Rygghäckarna understryker kyrkogårdens nord/sydliga riktning och håller samman gravraderna.

Gravplats nr 329-373, 390-458 och 542-652 (nordöstra delen)

Nordöstra delen omfattar gravplats nr 329-373, 390-458 och 542-652 och ligger på kyrkogårdens nordöstra del. En rad gravar ligger utmed muren i norr och öster. Dessutom finns ett mindre område nordöst om kyrkans kor samt en större gravanläggning väster om sakristian. I väster ligger kyrkogårdens nordvästra del, sjön Sommen ligger i norr, gårde utanför kyrkogården i öster och kyrkan samt kyrkogårdens sydöstra del i söder.

Allmän karaktär

Den nordöstra delen av kyrkogården har en relativt enhetlig karaktär med strikta rygghäckar i den inre delen.

Kyrkogårdens nordöstra del från sydöst.

Omgärdning

Kyrkogårdsmuren i norr och öster.

Ingångar

Grindhål i murens nordöstra hörn.

Vegetation

Ca 0,5-0,6 m höga idegranshäckar i nord/sydlig riktning i områdets inre del och en ca 0,2 m hög tujahäck, som går parallellt med kyrkogårdsmuren i öster. Vid kyrkogårdsmurens krön i norr växer några ölandstok.

Gångsystem

En gång med krossgrus går runt området. I väster utgörs den av den norra mittgången. En rad med gravar finns mellan muren och gången.

Gravårdstyper

Den Ridderborgska graven väster om sakristian har bl a en hög gravvård av kalksten. Graven avgränsas av en kätting mellan pollare. I områdets/"kvarterets" sydvästra hörn finns en grusgrav omgiven av järnsmidesstaket. Invid muren i norr finns en grusgrav omgärdad med stenram. I övrigt är det i huvudsak låga och breda gravvårdar i svart, röd eller grå granit. Gravvårdarna i allmänna linjen är mindre och övervägande med vinklat krön. Gravvårdarna är tillkomna 1807-2000, i huvudsak från 1940-talet och framåt.

Omgärdning med kätting och pollare.

Omgärdning med järnsmidesstaket.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde finns i områdets/"kvarterets" inre del där man kan se rester av den allmänna linjen. Det är viktigt att bevara linjegravvårdarna så att man kan se i vilken ordning begravningarna har skett. Till de större gravanläggningarna hörde ofta en omgärdning i form av järnstaket och, som här, pollare med kätting. Här finns ett par olika exempel på detta. Att omgärda grusgravar med stenram har tidigare varit vanligt. Vanligast verkar det ha varit på kyrkogårdarna i Östergötland från 1920-talet och några decennier framåt. I Norra Vi finns detta endast kvar vid en grav. Samtliga tre gravar på denna del av kyrkogården som har någon form av omgärdning är grustäckta.

Rygghäckarna understryker kyrkogårdens nord/sydliga riktning och håller samman gravraderna.

Gravplats nr 1-112, 724-775 och 540, 541 (sydvästra delen)

Sydvästra delen omfattar gravplats nr 1-112, 724-775 och 540, 541 och ligger på kyrkogårdens sydvästra del med en rad gravar utmed muren i väster och söder. Parkeringsplats utanför kyrkogården ligger i väster, kyrkan i norr, kyrkogårdens sydöstra del i öster och landsvägen utanför kyrkogården i söder.

Allmän karaktär

Kyrkogårdens sydvästra del har en relativt enhetlig karaktär med strikta rygghäckar i den inre delen.

Inre sydvästra delen från sydväst.

Del utmed västra muren från sydöst.

Omgårdning

Kyrkogårdsmuren i söder och väster.

Ingångar

Huvudgrinden i väster och södra grinden.

Vegetation

Två rygghäckar av rosenspirea i nord/sydlig riktning. Två tujor i gräsyntans norra del.

Gångsystem

En grusgång går runt området. I öster utgörs den av den södra mittgången. En rad med gravar vid kyrkogårdsmuren.

Gravårdstyper

Gravvårdar från sent 1800-tal till 1990-tal i svart, röd eller grå granit. Huvudsakligen 1940-1990-tal. Enstaka ”stående” stenar, i övrigt låga. I allmänhet står de något äldre vårdarna i raden invid muren.

Byggnader

-

Övrigt

Gravvårdar med likartad utformning från 1928 respektive 1929.

Kulturhistorisk bedömning

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i de större gravvårdarna vid kyrkogårdsmuren. De visar på en indelning av kyrkogårdarna med enklare och mer påkostade gravplatser som har varit mycket vanlig åtminstone sedan andra delen av 1800-talet. Enskilda gravvårdar har ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Det kan vara t ex ålderdomliga eller tidstypiska gravvårdar, eller gravvårdar med personhistoriskt intresse. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i en socken. På kyrkogårdens nordvästra del finns bl a hemmansägare och den mer ålderdomliga titeln rusthållaren.

Rygghäckarna understryker kyrkogårdens nord/sydliga riktning och håller samman gravraderna.

Gravplats nr 113-328 och 376-389 (sydöstra delen)

Sydöstra delen omfattar gravplats nr 113-328 och 376-389 och ligger på kyrkogårdens sydöstra del med en rad gravar vid muren i öster och ett område med gravar sydöst om kyrkans kor. Vi södra muren upplevs gravarna ligga i vinkel mot muren. I väster ligger kyrkogårdens sydvästra del, i norr kyrkan och kyrkogårdens nordöstra del, i öster ett gärde utanför kyrkogården och i söder landsvägen.

Allmän karaktär

Kyrkogårdens sydöstra del har en något blandad karaktär. Partiet med rygghäckar i nord/sydlig riktning har en mer strikt karaktär. Där gravraderna är enkla och rygghäckar saknas är karaktären mer öppen. På kyrkogårdens sydvästra del står flera av de större gravvårdarna.

Omgärdning

Kyrkogårdsmuren i öster och söder.

Ingångar

Södra grinden.

Sydöstra delen från sydöst.

Vegetation

En ca 0,2 m hög tujahäck som går parallellt med kyrkogårdsmuren i öster. Även vid södra muren, men närmare denna löper en tujahäck. Två åsklippta tujahäckar, ca 1,0 m höga finns som rygghäckar i områdets mellandel. Vid en grav växer två höga tujor, vid en annan grav två pyramidformade förädlade enar.

Gångsystem

En grusgång går runt området. I väster utgörs den av den södra mittgången. En rad med gravar närmast muren.

Gravvårdstyper

I området finns gravvårdar av svart, röd eller grå granit. Gravläggningar från tidigt 1900-tal till 1990-tal, med flera från 1930-1950-tal. Två större gravplatser är grusade och omgärdade med kätting. De har höga gravvårdar av svart respektive röd granit. Invid östra muren finns en gravvård från 1883 i röd kalksten.

Byggnader

-

Övrigt

Vaser och soptunnor vid södra grinden.

Kulturhistorisk bedömning

Ett mycket högt kulturhistoriskt värde ligger i de större gravvårdarna vid kyrkogårdsmuren och i "kvarterets" yttre delar. De visar på en indelning av kyrkogårdarna i enklare och mer påkostade gravplatser som har varit mycket vanlig åtminstone sedan andra delen av 1800-talet. Till de större gravanläggningarna hörde ofta en omgärdning i form av järnstaket eller, som här, pollare med kätting. Åtminstone under stora delar av 1900-talet har ett stort antal gravar på kyrkogården varit täckta med grus eller sand. På denna del finns det två grusgravar. Det är även de som har kvar sin omgärdning. Enskilda gravvårdar har ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Det kan vara t ex ålderdomliga eller tidstypiska gravvårdar, eller gravvårdar med personhistoriskt intresse. Bland de tidstypiska gravvårdarna kan några vårdar i svart granit nämnas. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i en socken. I denna del finns bl a hemmansägare, flera nämndemän och en kammarherre.

Rygghäckarna understryker kyrkogårdens nord/sydliga riktning och håller samman gravraderna.

Källor:

- Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.
- Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimilutgåva 1993.
- Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.
- Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-
- Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
- Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
- Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
- Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.
- Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
- Vård- och underhållsplanering, Norra Vi kyrka. Förslag upprättat av Lars Samuelsson 2003.
- Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
- Widegren P D. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
- Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

www.lantmateriet.se.

www.ostergotlandslansmuseum.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen ”onumr. S om 042”. Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen ”granit” används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

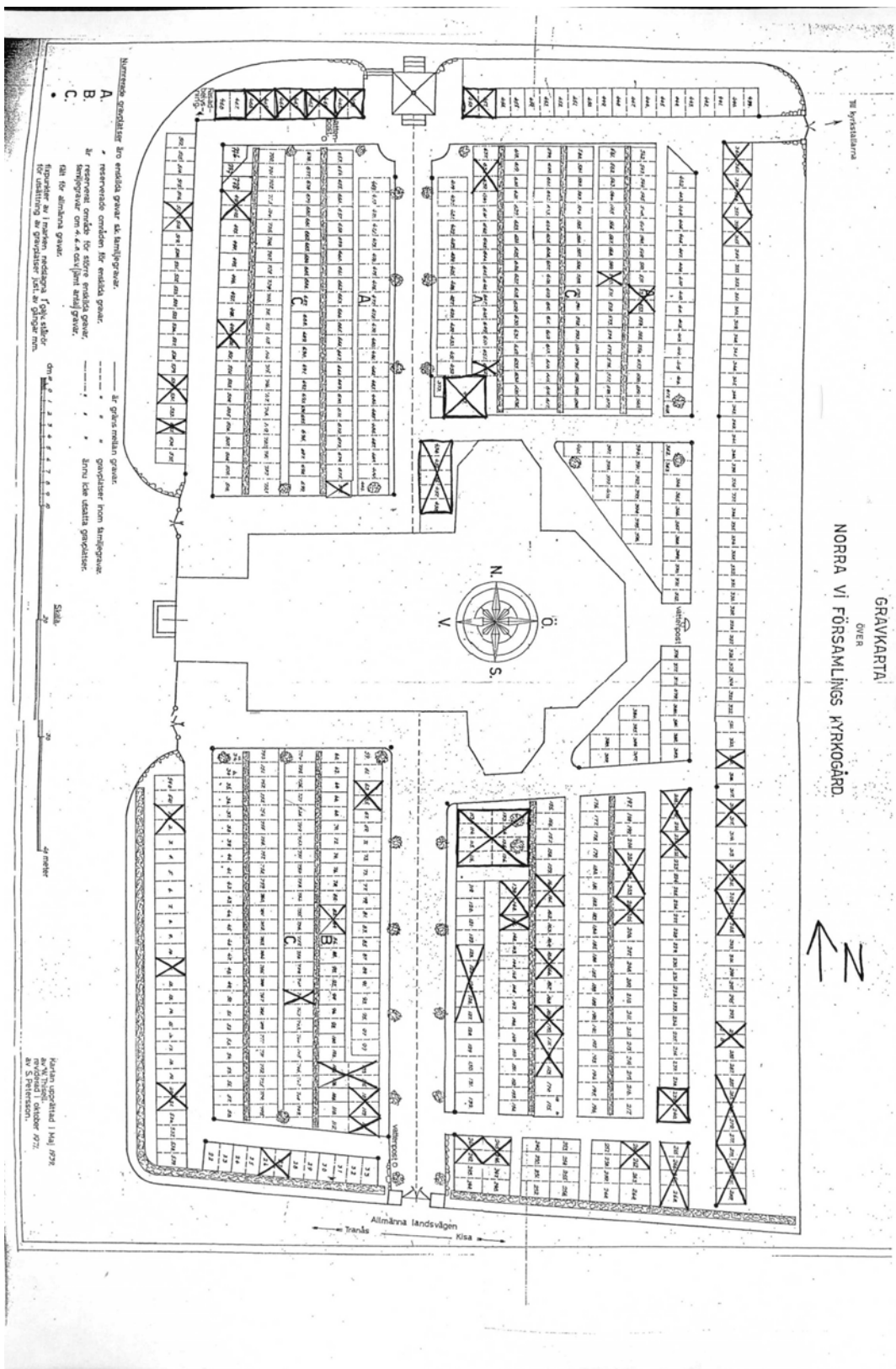
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Norra Vi kyrkogård. Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse
 Gravar med omgärdning är markerade med en fyrkant.

X